

การแสดงออกทางใบหน้า

โสภา ชูพิกุลชัย ษปัลมันน์*

เลิศศิริร์ บวรกิตติ†

Facial expression โดยนัยศัพท์ต้องบัญญัติว่า ‘การแสดงออกทางใบหน้า’ ซึ่งเป็นลักษณะกายภาพขององค์ประกอบใบหน้า (สีผิว, ริ้วรอย, คิ้ว, ดวงตา, จมูก, ปาก, ลิ้น) ที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันเชิงพลวัตเพื่อสื่อสะท้อนความรู้สึกหรืออารมณ์ต่างๆ โดยไม่ต้องส่งเสียงหรือพูด และไม่ตั้งใจกระทำ. การแสดงออกทางใบหน้าที่บรรยายในบทความนี้แตกต่างจากการแสดงออกทางใบหน้าแบบสถิต (facies) ที่เกิดแต่กำเนิดหรือจากกรรมพันธุ์ (ตามตระกูล) หรือจากโรค (ดูบทความ ‘ดูหน้า รู้โรค’ โดย อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ และ สมชัย บวรกิตติ^(๑)).

กลวิธานการเกิดลักษณะแสดงทางใบหน้า เป็นผลจาก

ก. การทำงาน(หดตัว) ของกล้ามเนื้อใบหน้า (facial muscles) มัดต่างๆ ดังรายชื่อ^(๒) ต่อไปนี้

๑. กล้ามเนื้อหน้าผาก (M. frontalis) นิ้วหน้า.

๒. กล้ามเนื้อรอบเบ้าตา (M. orbicularis oculi) ปิดเปลือกตา/หลับตา.

๓. กล้ามเนื้อยกริมฝีปากบนและปีกจมูก (M. levator labii superioris alaeque nasi) เพยอริมฝีปากบนและขยายรูจมูก.

๔. กล้ามเนื้อจมูก (M. nasalis) ขยายรูจมูก.

๕. กล้ามเนื้อยกริมฝีปากบน (M. levator labii superioris) เพยอริมฝีปากบน.

๖. กล้ามเนื้อโหนกแก้มมัดเล็ก (M. zygomaticus minor) ดึงริมฝีปากบนขึ้นและไปทางข้าง.

๗. กล้ามเนื้อยกมุมปาก (M. levator anguli oris) ดึงมุมปากขึ้น.

๘. กล้ามเนื้อโหนกแก้มมัดใหญ่ (M. zygomaticus major) ดึงมุมปากขึ้นบนไปทางหลัง.

๙. กล้ามเนื้อรอบปาก (M. orbicularis oris) หุบปากแลบลิ้น.

๑๐. กล้ามเนื้ออริสริอุส (M. risorius) ดึงมุมปากไปข้างๆ (แยงเขี้ยว).

๑๑. กล้ามเนื้อกดริมฝีปากล่าง (M. depressor labii inferioris) หุบริมฝีปากล่าง.

๑๒. กล้ามเนื้อคาง (M. mentalis) ย่นผิวหนังคางด้านหน้า.

๑๓. กล้ามเนื้อกดมุมปาก (M. depressor anguli oris) ดึงมุมปากลง.

*สำนักธรรมศาสตร์และการเมือง ราชบัณฑิตยสถาน, ประธานกรรมการคณะจัดทำสารานุกรมจิตวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน

† คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรรมการผู้เชี่ยวชาญในคณะกรรมการจัดทำสารานุกรมจิตวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน

๑๔. กล้ามเนื้อแก้ม (M. buccinator) ดึงแก้มและ
รั้งมุมปาก.

๑๕. กล้ามเนื้อแมสเทอริ์ (M. masseter) ยกขา
กรรไกรล่าง หุบปาก.

ข. การทำงานของหลอดเลือดใบหน้า^(๔-๘) การหดตัว
หรือการขยายตัวของหลอดเลือดใต้หนังบริเวณใบหน้า จะ
เปลี่ยนสีผิวหน้าให้ซีดหรือแดง หรือมีเหงื่อออกได้.

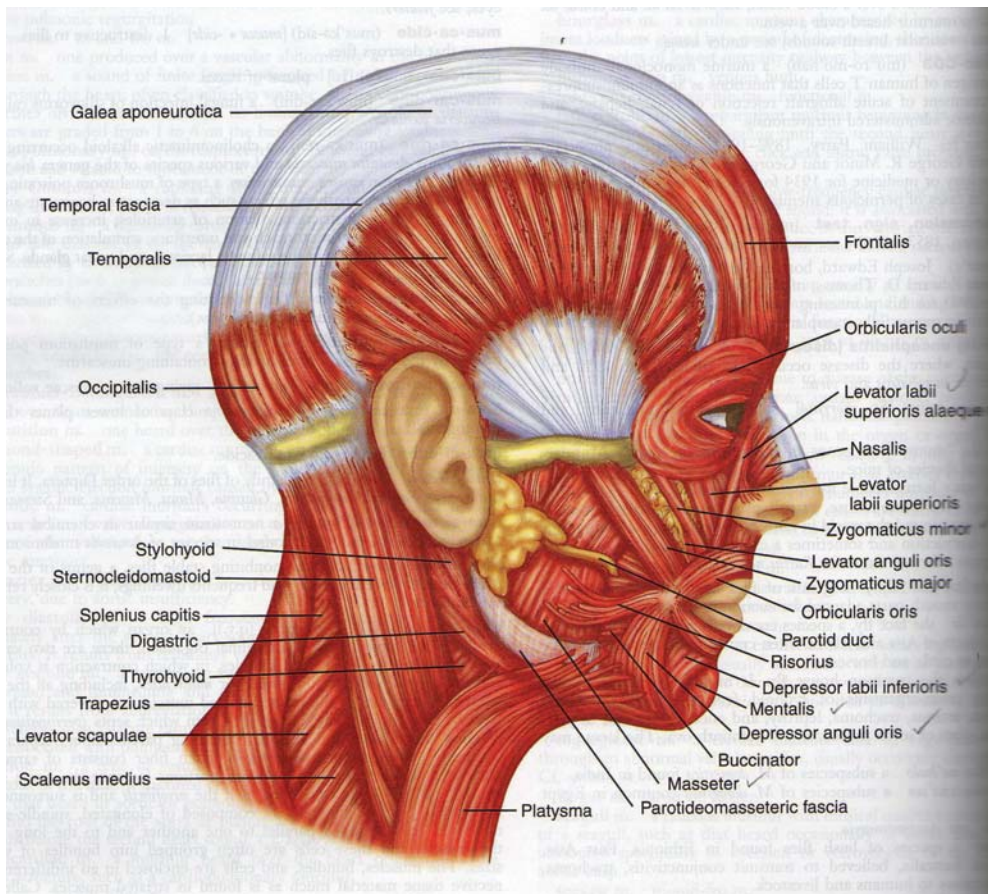
ค. การทำงานของระบบประสาทอัตโนมัติ^(๔-๘) โดย cho-
linergic and adrenergic transmission in the autonomic
nervous system) เช่น หน้าซีดจากหลอดเลือดหดตัวโดย
การทำงานของระบบซิมพัทเทติก, หน้าแดงจากการทำงานของ
ของระบบพาราซิมพัทเทติก.

การตีความหมายของลักษณะการแสดงออกบนใบหน้า

ลักษณะบนใบหน้าจากการแสดงออกช่วยบอกเกี่ยวกับ
อารมณ์, พฤติกรรมตอบโต้ระหว่างบุคคล, การรับรู้ของบุคคล,
ดัชนีการทำหน้าที่ทางสรีรวิทยา และการติดต่อจากทารกก่อน
วัยพูด.

ลักษณะการแสดงออกตามอารมณ์มีดังนี้

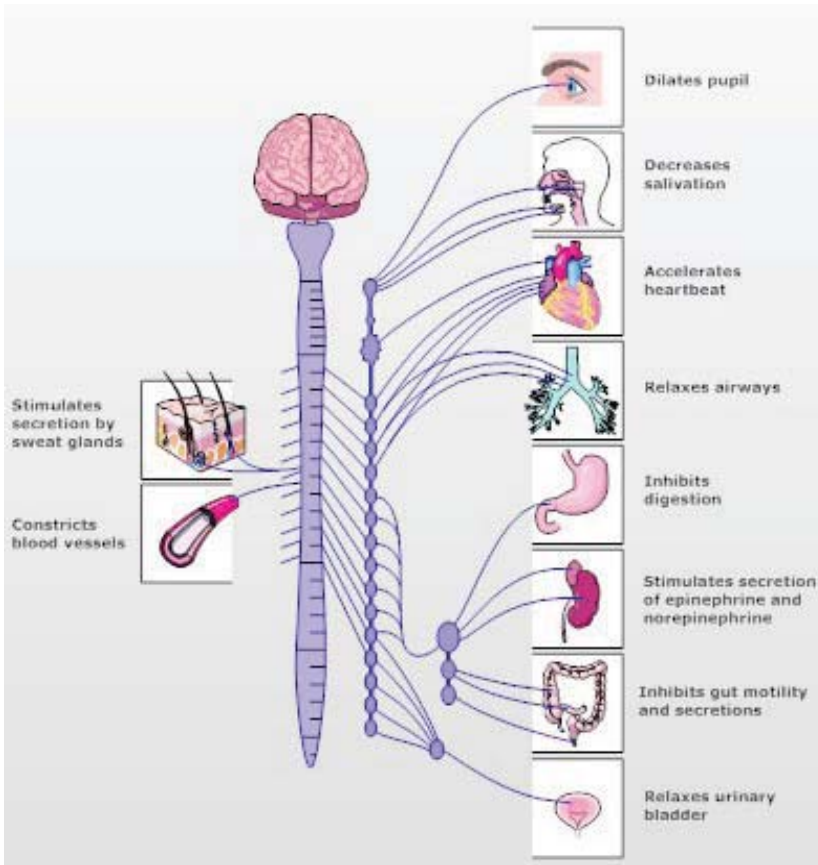
- อารมณ์โกรธ (anger) ได้แก่ ตาขม้าง ปากแหม่นแน่น
(หน้าแดง^(๕,๘)).
- ความกลัว (fear) หน้าตาตื่นตระหนก ปากเผยอเล็ก
น้อย (หน้าซีด^(๘)).
- ความเศร้า (sad) ดวงตาเศร้าสร้อย เม้มปากน้อยๆ.
- สะอิดสะเอียน (disgust) ปากเขิด ย่นจมูก ตาหยี



รูปที่ ๑ กล้ามเนื้อใบหน้า (จากพจนานุกรมศัพท์แพทย์ ดอร์แลนด์^(๙))



Sympathetic Nervous System



รูปที่ ๒ ฟังภาพแสดงผลการทำงานของระบบอัตโนมัติ^(๕)



รูปที่ ๓ ภาพใบหน้าแสดงอารมณ์ ๖ แบบ^(๑๓)



รูปที่ ๔ ภาพเด็กหญิงแสดงลักษณะเอียงอาย สีหน้าหม่นมูเรื่อๆ^(๕)

เล็กน้อย.

- ความสนุกสนาน (joy) ยิ้มปากกว้าง ตาหยี ดวงตา สดใส หน้าตารรื่น.

- ความประหลาดใจ (surprise) ตาเบิกกว้าง อ้า ปากหวอ.

- ความพึงพอใจ (contentment) ตาลูกวาว ปากยิ้ม อาจมีการพยับหน้าน้อยๆ.

- ความดีใจ (delight).

- ความเอียงอาย/ ความขวยเขิน/ ความประหม่า (abash, embarrassment) หน้าแดง.

- ความละอาย (ashame) หน้าเจื่อน หน้าแดง^(๓).

- ความวิตกกังวล (anxiety) หน้าตาเคร่งเครียด คล้ายความกลัว มักเบากว่า.

- ความรำคาญ (annoying) เหมือนอารมณ์โกรธ แต่เบากว่า.

อนึ่ง เนื่องจากการเคลื่อนไหวต่างๆ บนใบหน้าเพื่อการ แสดงออกนั้นอยู่ในบริเวณใบหน้าไม่กี่แฉก ทำให้ลักษณะ การแสดงออกในบางรายใกล้เคียงกันจนจำแนกรูปแบบได้ยาก; อีกประการหนึ่งใบหน้าที่ปรกติของบุคคลบางคนแม้ในขณะที่ ไม่มีอารมณ์ก็อาจมีลักษณะคล้ายมีอารมณ์ได้^(๑๐) ตัวอย่างเช่น คนหน้าเศร้า คนหน้าดู. นอกจากนี้ วัฒนธรรมพื้นฐานของ บุคคลในแต่ละเชื้อชาติยังมีการแสดงออกทางใบหน้าที่แตกต่างกันไป^(๑๑,๑๒) เช่นบางเชื้อชาติมีการแสดงออกง่าย และชัดเจน (คนไทยยิ้มง่าย) ขณะที่บุคคลในบางเชื้อชาติอาจ แสดงออกน้อยหรือเกือบไม่แสดงให้เห็น (คนอังกฤษยิ้มยาก). หรือแม้ในบางคนอาจสามารถควบคุมอารมณ์ทำให้ไม่รู้ไม่ชี้แบบ ที่เรียกกันว่า 'ตีหน้าตาย'.

เอกสารอ้างอิง

๑. อรรถสิทธิ์ เวชชาชีวะ, สมชัย บวรกิตติ. คู่มือ รู้โรค. วารสารการ แพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก ๒๕๕๑;๖:๓๕๑-๖.
๒. Wikipedia, the free encyclopedia. (2009) Facial expression. Avail- able at http://en.wikipedia.org/wiki/Facial_expression. Retrieved 21/ 02/2010.

๓. Dorland's Illustrated Medical Dictionary, 31st Ed. Philadelphia : Saunders; 2007. p.1210.
๔. Drummond PD, Lance JW. Facial flushing and sweating mediated by the sympathetic nervous system. Brain 1987;110:793-803.
๕. <http://www.wisegeek.com/why-do-some-people-blush.htm>. Retrieved 15/3/2010
๖. Drummond PD. The effect of anger and pleasure on facial blood flow. Australian J Psychology 1994;46:95-9.
๗. Drummond PD. Correlates of facial flushing and pallor in anger- provoking situation. Personality Individual Differences 1997;23:575- 82.
๘. Drummond PD, Quah SH. The effect of expressing anger on cardiovascular reactivity and facial blood flow in Chinese and Caucasians. Psychophysiology 2001;38:190-6.
๙. ทำไมเราต้องหน้าแดงด้วยล่ะ. Available at [http://writer.dek-d.com/ dek-d/writer/viewlongc.php?id=438525&chapter=16](http://writer.dek-d.com/dek-d/writer/viewlongc.php?id=438525&chapter=16). Retrieved 15/ 03/2010.
๑๐. Wu Y-T (ytw@cs.cmu.edu). คุยได้ในเอกสารฉบับที่ ๗.
๑๑. Ekman P. Universals and cultural difference in facial expression of emotion. In: Cole J, editor. Nebraska symposium on motivation, Vol.19. Lincoln : Univ Nebraska Press; 1972;207-83.
๑๒. Friesen WV. Cultural differences in facial expression in a social situation: An experimental test of the concept of display rules. Unpublished doctoral dissertation, University of California, San Francisco; 1972. Cited in reference No. 6.
๑๓. Cohn J, Kanade T, Lien J, Wu Y-T, Zlochower A. Facial expres- sion analysis. Available from: [http://www.cs.cmu.edu/cs/user/ytw/ www/facial.html](http://www.cs.cmu.edu/cs/user/ytw/www/facial.html). Retrieved 14/03/2010

เอกสารแนะนำอ่านเพิ่มเติม

๑. Ax AF. The physiological differentiation between fear and anger in humans. Psychosomatic medicine 1953;15:433-42.
๒. Darwin C. The expression of emotions in man and animals. Chi- cago, IL: Univ of Chicago Press; 1872/1965.
๓. Drummond PD. The effect of adrenergic blockade on blushing and facial flushing. Psychophysiology 1997;34:163-8.
๔. Drummond PD. Facial flushing during provocation in women. Psychophysiology 1999;36:325-32.
๕. Izard CE. Innate and universal facial expression: Evidence from developmental and cross-cultural research. Psychological Bulletin 1994;115:288-99.
๖. Lacey JI, Lacey BC. Verification and extension of the principle of autonomic response-stereotypy. Am J Psychology 1958;71:50-73.
๗. Leary MR, Meadow S. Predictors, elicitors, and concomitant s of social blushing. J Personality Social Psychology 1991;60:254-62.
๘. Mellander S, Andersson PO, Afzelius LE, Hellstrand P. Neural



- beta-adrenergic dilatation of the facial vein in man: possible mechanism in emotional blushing. *Acta Physiologica Scandinavica* 1982;114:393-9.
๘. Stearn M. Blushing and flushing. Available from: <http://www.embarrassingproblems.com/problem/blushing-flushing>. Retrieved 10/03/2010.
๑๐. Zyjone RB, Murphy ST, Inglehart M. Feeling and facial efference : Implications of the vascular theory of emotion. *Psychological Review* 1989;96:395-416.